

entrevista

A Narcís Comadira (Girona, 1942) s'acostuma a presentar-lo com a poeta i pintor. Una simplificació com una altra. Comadira és un dels poetes vius de més projecció i qualitat —atributs que no sempre es donen la mà— de la literatura catalana dels darrers cinquanta anys. I també és un pintor reconegut, certament, però això no anul·la les altres facetes que completen el poliedre: assagista, dramaturg, articulista de viatges i gastronomia i, quan ha calgut, polemista, probablement sense gaire desig de protagonisme. Als 75 anys diu que no té temps: fa els últims retocs a un llibre de poemes de pròxima publicació, il·lustra una edició de bibliòfil dels *Fruits saborosos* de Josep Carner, i de vegades pensa en la possibilitat remota d'escriure un assaig sobre Piero della Francesca. En parlem al seu estudi de Sant Feliu de Guíxols, on es refugia cada vegada amb més freqüència. «Barcelona em cansa cada dia més», afirma.

Narcís Comadira, pintor, poeta, assagista i dramaturg

LLUÍS FREIXAS MASCORT > TEXT

CLAUDI VALENTÍ > FOTOS



*Els poetes som bitxos molt estranys
i només ens agrada el que fem nosaltres*



Fa trenta anys, en un llibre entrevista amb el poeta J. V. Foix (*Diàlegs a Barcelona*, 1985), el va advertir que haurien de començar pel principi. Ara també ho farem, i el principi deu ser Girona.

—Pel principi? Jo ja soc molt vell.

—**Home, 75 anys no són tants...**

—Quan vaig néixer Hitler encara guanyava la Segona Guerra Mundial [riu]. Vaig marxar de Girona amb només vint anys. La Girona que vaig viure més intensament era molt tancada. Tothom hi parlava català excepte els funcionaris. Això ja no és així. Ara s'hi sent molt el castellà, no sé per què, o sí que ho sé. Passa a tot el país, fins i tot aquí, a Sant Feliu.

—**Aquest procés vostè ja el va denunciar fa vint anys en aquella polèmica conferència en què va dir que l'única llengua natural de Catalunya és el català. Imagino que no ha canviat de parer.**

—Aquella conferència em va portar molts maldecaps. Se'm van enfadar amics, a la premsa hi va haver molt de

rebombori, i em van tractar de tot, però ho mantinc, i amb més convenciment, però ara soc encara més pessimista. La llengua s'està evaporant, parlem un català que és un calc del castellà, sense pronoms febles... La gent diu «ahir vaig anar», en comptes de «vaig anar-hi», i jo preguntaria: «I vas anar lleuger o restret?». A les escoles els mestres ja no dominen prou la llengua, les àvies, que conservaven el lèxic, no hi són, i aquest és un procés imparabile, purament demogràfic, si es vol. Però és alguna cosa més. En fi, deixem-ho estar...

—**Tornem a Girona?**

—Sí. Llavors, per poder respirar una mica d'aire pur havíem d'anar a Figueres. Estic parlant dels primers cinquanta. Figueres era més oberta. A Girona, l'Església era una presència molt viva. Per Setmana Santa, la ciutat era una celebració contínua: el Dijous Sant (que ja ningú no sap què és) anàvem a visitar monuments, i el divendres, a matar jueus i a la processó. Ara han quedat la processó i els manaies, que són una atracció per a visitants. Avui, Girona és oberta, polida, ordenada, moderna, i també més agitada, és

clar. Tot allò tan provincià, fosc i tètric ha passat a la història. En Quim Nadal va obrir portes i finestres, i en té bona part del mèrit, amb ombres i llums, és clar, perquè es va equivocar amb les façanes de l'Onyar [riu]. Estetitzar una cosa que era d'origen popular i fruit de l'atzar i fer-ho de disseny per a mi era un error, però no soc l'únic que ho va criticar. També s'hi va posar en contra l'Enric Marquès, que trobo molt a faltar, però tot això ja ha passat, el pobre [Jaume] Faixó no hi és... Girona ha fet un enorme pas endavant.

—**Com va viure un net de guàrdia civil i membre d'una família que, si més no, accepta el règim amb resignació, la divisió ideològica, els afanyos naturals d'un jove amb consciència, inquietuds artístiques i desig d'obertura?**

—S'ha d'entendre que molta gent no era pas exactament franquista. El meu pare se'n fotia sempre, del règim, dels carlistes i dels falangistes. Simplement hi havia unes famílies conservadores, com la meua, que acceptaven el franquisme com un mal menor. La meua àvia deia sempre: «Els rojos se'ns ho haurien quedat tot». Però, és clar, en públic no et podies expressar, i vaig entendre que això era una superestructura exterior que havíem d'aguantar per força. Mai no vaig tenir cap conflicte ideològic amb la meua família. El meu pare sabia que els escoltes érem catalanistes i a ell li semblava bé. En el fons també ho era, de catalanista. O gironista. Sempre deia que havíem de proclamar la república independent de Girona.

—**No sé si és una paradoxa, però en una ciutat plenament catalana com de la que parlem, vostè hi va fer les primeres provatures poètiques en castellà i explica que va descobrir la llengua gràcies al seminari, l'escoltisme i Montserrat.**

—Sí, Girona era plenament catalana, però l'escola, els Maristes, no. La meua generació va fer immersió lingüística castellana (això que ara critiquen tant els espanyolistes per al català), i



Estic parlant dels primers cinquanta. Figueres era més oberta. A Girona, l'Església era una presència molt viva



això no m'ha impedit escriure el que he escrit i ser un escriptor català. Les primeres classes de gramàtica catalana ens les va fer Ricard Masó, que era una mica més gran que jo, a l'agrupament escolta. Al Seminari hi vaig trobar Modest Prats. Els professors són fonamentals, i jo he estat molt afortunat, tant a Girona, com a Montserrat, com a la Universitat. A l'institut, a Girona, vaig tenir Santiago Sobrequés, mossèn Manuel Fuentes, Josep García López, que ens parlava de Pavese i Kafka, que evidentment no eren als programes d'estudi, i a la Universitat vaig trobar José Maria Valverde...

—A Valverde, no el va conèixer fora de la Universitat?

—De fet, sí, perquè ell havia dimitit pel cessament de José Luis López Aranguren, però en Salvador Oliva li va demanar si ens volia fer classes i ell va dir que no, que si volíem, podíem anar a casa seva. Hi anàvem l'Oliva, en Quim Español, en Joan Tarrús, en Pep Nadal,

la Dolors Oller, jo... Ens deien el grup de Girona. No érem cap grup, però ens van posar l'etiqueta. Ens trobàvem a casa seva, a Sant Cugat, i la seva dona, la Pilar, ens veia joves i ganuts i ens donava berenar. Eren persones molt amables i generoses.

—No té la impressió que Valverde és un poeta que mereixeria més reconeixement i està com oblidat?

—Sí, potser perquè era catòlic. De fet, no va fer carrera de poeta. Ell era filòsof, feia classes d'estètica fins que va dimitir. Aleshores se'n va anar als Estats Units, i després al Canadà, fins que va poder tornar. Sempre vam mantenir el contacte. Va ser el director de la tesi doctoral de la meva dona [Dolors Oller], i per a mi és una referència molt important.

—I els anys de Londres? Són només dos anys però deuen ser molt importants.

—I tant! L'any 1971 aquí tot estava molt malament i Londres ens va permetre

veure el món de debò: cinema, teatre, exposicions, concerts. Ni a Girona ni a Barcelona no es veia res del que vam trobar a Londres.

—I aquí algú li va donar un cop de mà perquè vostè, si em permet, era una mica tastaolletes i havia anat saltant de carrera en carrera i no tenia cap llicenciatura.

—Encara ho soc, de tastaolletes. El cas és que jo, amb disset anys, hauria volgut fer arquitectura, però vaig anar al Seminari i després a Montserrat i allà hi estudiava lletres. Acabat aquest parèntesi religiós, quan vaig tornar al món real...

—Montserrat no era real?

—Era una mica esotèric. Ho vaig deixar per incompatibilitat física amb la vida monàstica. Em trobava malament i el metge em va dir que era psicomàtic, que millor que ho deixés estar. En tot cas, feia sis anys que no feia matemàtiques i ja vaig veure que arquitectura no

Amb disset anys, hauria volgut fer arquitectura, però vaig anar al Seminari i després a Montserrat, i allà hi estudiava lletres



era per a mi i que m'interessaven més les lletres i la pintura. Més endavant vaig acabar a història de l'art, però en aquell moment la Dolors [Oller] tenia un lectorat a Londres i en [José Manuel] Blecu, que era un gran professor, va buscar també un lectorat per a mi. Jo li deia: «Escolti, que no he acabat la carrera», i en Blecu em responia: «A los ingleses les interesa tu currículum y les importa más que hayas escrito un libro de sonetos que no que tengas un título español».

—Això avui seria impensable.

—Sí, ara està tot hiperburocratitzat. A Itàlia tenen una figura reconeguda, la del professor per mèrits propis, i poden contractar qui vulguin si ha escrit un llibre o ha fet alguna aportació important sobre la matèria que sigui. Ferrater va fer classes a la Universitat Autònoma sense ser llicenciat, i es diu

(però no ho puc jurar, perquè no he vist els papers) que el primer contracte que va tenir era de jardiner.

—Ara que diu Ferrater, altres mes-
tratges fonamentals són Foix i Ferrater.

—Ferrater em connecta amb Foix, i Valverde em connecta amb Ferrater. Un dia, a casa seva, Valverde ens va parlar d'en Gabriel. Jo sabia qui era, però no el coneixia personalment i, a més, la primera lectura que havia fet de *Da nuces pueris* em va xocar molt, no vaig entrar-hi. Després ens vam conèixer en una xerrada sobre lingüística que va organitzar l'Oliva i allà va començar la nostra relació.

—No li sembla que el mite Ferrater el perjudica d'alguna manera, que és pervers?

—A Ferrater l'han perjudicat dues

coses: l'alcoholisme i el suïcidi, que generen el mite, i una intel·ligència excessiva, perquè a ningú no li agrada haver-se-les amb algú més intel·ligent. I amb el temps també he vist que el va perjudicar la seva relació amb el grup de Gil de Biedma, Carlos Barral, els Goytisoló, l'anomenada Escuela de Barcelona, gent a qui no els preocupava gens el problema de Catalunya. Tenien un cert respecte per Carles Riba, i poca cosa més. En Gabriel, a la llarga, es va sentir marginat per aquesta colla. Els divertia molt i el consideraven molt intel·ligent, i en Barral el va col·locar de jurat dels Premis Formentor, sí, però no anaven més enllà, en el fons no el consideraven un dels seus, perquè escrivia en català. I encara hi ha una altra qüestió: la poesia de Ferrater és difícil i la gent no està per dificultats, vol que li expliquin historietes. Per això té tant d'èxit la novel·la contemporània, aquesta que escriuen els periodistes, perquè, si t'hi has fixat, avui tots els periodistes escriuen novel·les...

—Sembla que és més aviat pessimista pel que fa a la narrativa.

—De fet, és que no lleigeixo ficció. M'estimo més llegir autobiografies, correspondències, memòries. Recordo *Retrobar l'ànima*, d'Esteve Miralles, que em va agradar molt. La novel·la sempre trobo que té un punt de fals que em molesta, però no és una cosa d'ara, és de sempre. He llegit novel·les d'aquestes que es consideren imprescindibles, però m'ha costat. El tipus de literatura de ficció pura m'interessa poc, tret de quan hi ha una operació més de llenguatge que de narració, per això m'interessen Toni Sala, Francesc Serés, Josep Maria Fonalleras o Biel Mesquida. En canvi, els narradors de raça, que n'hi ha de molt bons, com Jaume Cabré, m'interessen menys perquè el que fan és explicar històries. Narrar. A mi la narració m'interessa poc. És una qüestió de sensibilitat personal. Però una literatura sana ha de tenir tots els registres i ha de tenir novel·la popular, i assaig, i també productes que seran necessàriament minoritaris.

‘ ***A Ferrater l'han perjudicat l'alcoholisme i el suïcidi, i una intel·ligència excessiva, perquè a ningú no li agrada haver-se-les amb algú més intel·ligent***



—**I què en pensa de la poesia d'avui?**

—No ho sé. No en llegeixo gaire, tampoc. Els poetes som bitxos molt estranys i només ens agrada el que fem nosaltres. De la meua generació, sí: he llegit tot el que han escrit Pere Gimferrer o Francesc Parcerisas. De més joves m'agraden Francesc Prat, Carles Torner, que ha publicat molt poc, Jaume Subirana, Arnau Pons... segur que em deixo algú, però són gent de cinquanta anys en amunt... Hi ha Enric Casasses, és clar, que sempre m'ha interessat. I Josep Pedrals, que és un noi molt dotat, que em fa molta gràcia, que té una gran facilitat i un gran domini de la llengua, però l'he llegit poc.

—**En algun lloc ha dit que la poesia no està de moda i que, malgrat això, hi ha més poetes que mai però que tots són molt dolents.**

—No sé si ho vaig dir amb aquesta cruïssa, però els més joves no els conec i els més grans m'han interessat poc: Francesc Garriga, que va morir fa poc, Màrius Sampere, Bartomeu Fiol, Montserrat Abelló... Ja he dit que els poetes som bitxos estranys... I, a més, hi ha tipus de poesia. Hi ha poetes que es decanten per la poesia pura i la poètica del silenci, com Víctor Sunyol, que és un noi molt agradable, però és un tipus de poesia que m'és incompreensible, i després hi ha els poetes de l'experiència, com s'autoanomenen, molts dels quals confonen l'experiència amb allò que els ha passat aquest mateix matí.

—**En tot cas no és falta de curiositat. Tinc entès que ara està molt interessat en la poesia polonesa del segle xx.**

—Sí, hi ha alguns autors que m'interessen molt, sobretot Czesław Miłosz

[1911-2004] i Zbigniew Herbert [1924-1998], però és una qüestió d'afinitat, és un tipus de poesia que m'interessa. Llàstima que no sé polonès. Hi ha traduccions, és clar, en anglès, en castellà i en català, sí. Xavier Farré ha traduït molt bé Miłosz. Però no és el mateix. Alguna d'aquestes edicions catalanes són en valencià i això em suposa una distància notable. No estic d'acord amb la traducció en variants dialectals. Si volem tenir una llengua forta hem de tenir un estàndard fort. La traducció d'un clàssic, tant si és en poesia com en prosa, s'ha de fer en la llengua estàndard.

—**Això ho fan els mitjans, també. Hi ha diaris que accepten expressions dialectals.**

—Tampoc hi estic d'acord. A TV3 i a Catalunya Ràdio, incorreccions a part, hi sents uns accents! Això afebleix la llen-

No estic d'acord amb la traducció en variants dialectals. Si volem tenir una llengua forta hem de tenir un estàndard fort



gua perquè aquests espais són escoles de llengua i si la gent veu que un terme està dit o escrit d'una manera no s'aturarà pas a pensar si allò és estàndard o una variant dialectal i es crea una confusió espantosa. Entre això, els calcs del castellà i les reformes de l'Institut d'Estudis Catalans, el català està perdut. Jo estic a favor d'una llengua estàndard potent que ha de ser la llengua de comunicació de tots els mitjans escrits, vistos o sentits, i l'assaig o les traduccions dels clàssics

s'han de fer amb aquest estàndard; la creació, que la faci tothom com vulgui...

—Sempre ha dit que és un poeta de poemes i no de llibres. Els seus llibres d'assaig també són llibres facticis, construïts a partir del recull de textos afins però diversos...

—I tant, tots els meus llibres ho són. L'únic llibre que està fet com un projecte planificat és *Girona, matèria i memòria*, que és un encàrrec. No m'he

plantejat mai fer un assaig llarg monotemàtic. No soc un pensador. Tinc les meves idees, però fer un assaig requereix temps, i no en tinc. Si en tingués, m'agradaria escriure'l sobre Piero della Francesca. De tota manera, seria un assaig molt especial, poètic, per dir-ho d'alguna manera.

—No té temps?

—No, faig moltes coses. Ara estic treballant en una edició il·lustrada dels *Fruits saborosos* de Carner que editarà Elies Plana, el fill de Miquel Plana, d'Olot. Ell, a part de la impressió, farà les serigrafies de les il·lustracions. I tinc un llibre de poemes acabat que podria sortir ara mateix, però la data depèn dels editors, i tant pot sortir a la tardor com al gener. Ara l'estic revisant, acabant de polir i ordenar, pensant en un petit pròleg...

—També ha treballat i treballa molt en teatre en els darrers anys.

—Sí, cada vegada m'agrada més. El teatre em permet tenir diverses veus i fugir del jo poètic que el lector pot tenir tendència a confondre amb l'autor, i a mi m'horroritza, perquè cada vegada més els poetes només parlen d'ells i de les seves nimietats. La confidència íntima i sentimental en literatura és molt perillosa i el teatre t'allunya d'aquest risc, et proporciona l'ús de diverses veus...

—En les arts visuals també té la visió crítica que m'expressava en literatura?

—Alguns cops et fan passar per art algunes coses que no tenen ni cap ni peus. He vist exposicions a l'estranger, a la Saatchi Gallery, a Londres, per exemple, o en aquests museus i sales modernes que et trobes pel món, que et posen una pila de rajols a terra i allò passa per una escultura, o fan instal·lacions malgirbades, amb un gibrell ple d'aigua i un neó, que no saps ben bé què són. Deu ser que jo m'he fet gran i ja no soc d'aquest món, però penso que en l'art hi ha d'haver una idea formal i un ofici i crec que es fan passar per art moltes coses que no ho són.

Lluís Freixas Mascort és escriptor.

L'únic llibre que està fet com un projecte planificat és Girona, matèria i memòria, que és un encàrrec